

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՐԿԱՆՈՒՄԻՆԻՍՏԻՆԵՐ

Պարսկաստանի համար տարեկան 5 ֆր. և կամ 2 րրլ. և 10 ֆր. թղթի մեջ. և ամեն տեղի համար ուր այս րրադրի մուտքը արգելուած չէ, տարեկան րաժնորդագրին է 20 ֆր., վեցամսեայն 10 ֆրանգ և եռամսեայն 5 ֆրանգ:

ԵՏԱՐԻ ԹԻՒՆ 61

1892 ՄԱՐՏ 19

1892 ՄԱՐՏ 7 (Հ.Տ.)

ԵՍՏԱՍ

Կարտատարական թիվ 1 և 2 օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Քաղաքում կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, հայ ժողովրդի տեղական պետքերին համեմատ հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատութեն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութիւն»ը իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ: Կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, գիտութիւն կանէ որոց որ պէտք է և նիւթապէս ու բարոյապէս կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր՝ որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրեն լրագիր, կը հազորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուզէ հազորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբնակ Հայերի դրութեան վրայ և կը ծառայէ Հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ: (*)

Մանօր. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցիլ կամ թղթակցիլ ուզողները պէտք է գրին հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian (FRANCE) Marseille

(*) «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան»ը կը նպաստէ Արմենիա լրագրի հրատարակմանը:

ԲՈՎԱՆ ԴԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կարողիկոսական ընտրելիներ — Որո՞նք են պատճառ. — Պատրիարքական հրահանգը կարողիկոսի ընտրութեան. — Թիւրքիայի Հայերի կարողիկոսական պատգամաւորները — Նամակ Պաշկապիանէն (Շուսլա) — Նամակ Ռուսական (Թուրքա) — Գիրքերի վիճակահանութեան տոմսակները. — «Հասկարիա» ամսաթերթը. — Մի կարգաւորած հայ քանակայ ի Պարթի. — Հայեր ի Ռուսիա. — Հայեր յԱմերիկա. — Մանուկներ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐԵԼԻՆԵՐ

Մօտեցած է մայիս 3/15ը, այն օր որ պիտի կատարուի Էջմիածնի Աթոռակալի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութիւնը:

Արմենիայի անցած տարեշրջանի 76րդ թիւով (1891 մայիս 15/27) հրատարակուած է Պօլսի թղթակցութեան մէջ առաջին անգամը լինելով նշանակուած էր թէ Ս. Լուսաւորչի աթոռին վրայ մի արժանաւոր յաջորդ բազմեցունելու համար՝ ընդհանուր Հայ ազգի աչքը դէպի ո՞ր կողմ դարձած է: Ահա այդ գրուածի մէջէն կը քաղենք հետեւեալ մի քանի տողերը որոնք այսօր եւս չենք վարանի հրատարակելու անվտիւս: «Կը լսենք թէ Խորէն եպիսկոպոս Աշըգեան, արդի Պատրիարքը, հիմակուրէն կը պատրաստուի իւր ընտրութիւնը դիւրացնելու համար: Որչափ մեծ սուգերու ալ դատապարտած ըլլայ զմեզ Աստուած, կը յուսանք որ զԽորէն Աշըգեան Լուսաւորչի աթոռին վրայ տեսնելու դժբաղդութիւնը չպիտի ունենանք: Ամբողջ Հայութիւնը բացօրոյ կը ցուցնէ այն մեծ անձնաւորութիւնը որ իւր միակ ընտրելին է կաթողիկոսական բարձր պաշտօնին համար: Այդ անձնաւորութիւնն այժմ Փրկչի գերեզմանին մօտ կողքայ ազգին դժբաղդութիւնները և կաղօթէ: Այն մեծ հայրենասէր, այն անբասիր եկեղեցական՝ զոր ազգը իրաւամբ ՀԱՅՐԻԿ կոչած է, անշուշտ պիտի միացնէ իւր անուան վրայ ամբողջ Հայոց քուէները:»

Հայ ժողովրդի այդ ցանկութեան արձագանք տուած է գրէթէ ամբողջ Հայ մամուլը: Թիֆլիսի Մշակուիչ Մոնիթօր և Լոստոնի L'Arménie-Arménia լրագիրը իբրեւ առաջին ընտրելի ներկայացուցած են Խորիման Հայրիկը: Թիֆլիսի Արձագանքը չէ ուզած Մոնիթօրի և Մշակի արձագանքը լինել:

Թէեւ մեզ կը թուի թէ աւելի բնական կերպով վարուած կը լինէր եթէ իբրեւ մի ընդդիմադիր մարմին իւր հակառակ կողմէ եկած ձայնին ինք ալ արձագանք տալով բնութեան պահանջին համեմատ, նոյն ձայնը լսելի անել տար իւր շուրջ: Այսու ամենայնիւ, Արձագանքը որ մինչեւ այժմ համակրութեամբ է վերաբերուել միշտ դէպի Խորիման Հայրիկը, անոր կաթողիկոսական ընտրելութեան դէմ ալ չէ գրած, այլ բաւականացած է յայտարարելով թէ ինք կուսակից է Էջմիածնի կաթողիկոսին այս անգամ՝ Թիւրքիայի եպիսկոպոսներէն ընտրուելուն, առանց բացարձակապէս յայտարարելու իւր ընտրելի անունը: Թիֆլիսի Նոր-Դարը ընտրելի առաջարկած է Գեր. Մատթէոս Իվարիլեան Կ. Պօլսեցի և Գեր. Սահակ Խաչապետի Խորեհրդցի (Երուսաղէմի վանքին միաբան) եպիսկոպոսները, առանց սակայն ուրանալու Հայրիկի արժանաւորութիւնները: Կ. Պօլսի հայ մամուլը ճշման տակ արդիւնաւոր է կաթողիկոսական ընտրելի անուն տալու: Բայց ո՞ւր յայտնի չէ Խորիման Հայրիկի ունեցած ահազին ժողովրդականութիւնը Թիւրքիայի Հայերին մէջ, Ի հարկէ այստեղ հաշուի չենք առնել մեր ընթերցողներին ծանօթ այն խայտառակ թերթ որ ո՛չ մի որոշ գոյն, ո՛չ ձայն և ո՛չ իւր կուսակցութիւն ունի և որ այս միջոցին Եւրոպայի մէջ երեւան գալով, իւրեն արհեստ ընտրած է բոլորովին շինծու սուտեր և զրպարտութիւններ հրատարակել Հայ գործիչներին նկատմամբ որպէս զի գայթակղական և խայտառակ բաներ հրատարակելով փոքր իշատէ հետաքրքրութիւն չարժեք և կարգացողներ գտնել կարենայ, գէթ այդ տեսակ խայտառակ գրուածներ կարգալէ հաճոյք զգացողներ չըլանին մէջ: Ամբողջ Հայ ազգին մէջ այդ մի միակ թերթ գտնուեցաւ որ անամբողջութեան քաջութիւնն ունեցաւ Խորիման Հայրիկի կաթողիկոսացմանը դէմ գրելու խիստ անվայել, կամ աւելի ճիշդ, այդ թերթի վայել ոճով:

Խորիմանի համար Ազգին մէջ գոյացած այս ընդհանուր համակրութիւն մէկ ամսի, մէկ տարիի գործ չէ, այլ հիմնուած է 40 և աւելի տարիներէ ի վեր անընդհատ շարունակուող և ամենին յայտնի իւր հայրենասիրական գործունէութեանը վրայ, թէ՛

իրեւ հայ վարդապետ և քարոզիչ, թէ՛ իբրեւ խմբագիր և մատենագիր, թէ՛ իբրեւ վանահայր և առաջնորդ, թէ՛ իբրեւ պատրիարք ի Կ. Պօլսի և պատուիրակ յԵւրոպա կայն կային:

Խորիման ինք փառաւոր պաշտօնների և աստիճանների հետապնդած չէ երբեք, հաւատացած լինելով որ մարդ ինչ աստիճանի մէջ ալ գտնուի, եթէ զգացում և ընդունակութիւն ունի, պարտաւոր է և մինչեւ մի որոշ աստիճան կարող ալ է ծառայելու ազգին: Բայց երբ ազգը ունէ պաշտօնի կանչած է Հայրիկը, նա խուսափած չէ երբեք Ազգին ծառայելէ և անտրտուն յանձն առած է ամբողջիկ և կրել այդ պաշտօնի ճշնող դժուարութիւնները քան թէ մեղկանալ անոր ընծայած դիւրութիւններէն: Այդ պատճառով է որ Խորիման վարդապետը Հայաստանի մոռցուած մէկ անկիւնը վարագի աւերակ մէկ վանքին մէջ ոչ պակաս մեծ մարդ դարձած է, որչափ որ Խորիման արքեպիսկոպոս Կ. Պօլսի պատրիարքական աթոռին վրայ նշանաւոր դարձաւ իւր վարչական մեծագործութիւններով ի չպէս որ փաստերով այդ պիտի ցոյց տանք այս յօդուածի մէջ իրենց տեղեր: Մարդիկ կան որոնք պաշտօնների կը կարօտին որ բարձր դիրքի մէջ են լուր մեծ մարդ կարծուին հետեւէն: մարդիկ ալ կան որ իրենց հետ մէկ տեղ աւելի կը բարձրացունեն իրենց յանձնուած պաշտօնը: Այս վերջին կարգի մարդերէն է Խորիման:

Խորիման չէ այն եկեղեցականներէ որոնք կը սիրեն իրենց հետ տեսակցողների առջև պարծենալ, մինչեւ իսկ իրենց չվերաբերող գործերը պատմել իրենց իրենց կատարած գործեր և իրենք իրենց գովեստներ կարգալ: Նա կը սիրէ ընդհանրապէս լռուել իւր գործերի մասին: հետեւապէս իրեն հետ մէկ երկու անգամ թեթեւ տեսակցութիւն անելով և նոյն իսկ իւր բերնէ լսելով չէ կարելի ծանօթանալ իւր կատարած և կատարելիք գործերին, այլ կարող են ծանօթանալ ամեն անոնք որ կը գիտեն իւր գործեր և աչք ունին տեսնելու համար իւր գործունէութեան արդիւնքը: Խորիման չը գործեր փառքի և պատուի հասնելու համար, այլ անոր համար որ իւր զգալուն սիրտ կը դրդէ վինք գործել և ծառայել իւր սիրած և պաշտած ազ-

գին. այլ անոր համար որ, իբր հայ մարդ և եկեղեցական, իրեն մի պարտք կը համարի աշխատել իր ազգի և եկեղեցու օգտին: Բայց խրիմեան ինքզինք այդպէս առանց ցոյցերի մի համար լռելով, աւելի վեհ և բարձր մի դիրք ունեցած է ազգին մէջ, այնպէս որ երբեմնակի պատահած իր ըստորաքարը թշնամիների չարախօսութիւններն ու զրպարտութիւնները չեն կարողացած հասնիլ մինչև անոր լըռութեամբ արհամարհանքի բարձրութեանը և անաղարտ մնացած է միշտ իր համբաւ և պատիւ: Խրիմեան Հայրիկ ինք երբեք փառքի ու պատուի ետեւէ չէ վազած թեթեւութեամբ, բայց փառքն ու պատիւ իր ետեւէն եկած են:

(Շարունակելի)
Մ. ֆ.

ՈՐՈՒՆՔ ԵՆ ՊԱՏՃԱՌ

Ո՞վ էր և որի՞ ներկայացուցիչներն էին անոնք որ 1890ի ամառը Սեւ ծովի հատահանդիստները բանօղ Հայաստանի գեղացիներէն շատերը իրենց գործերէն հանելով, կը յորդորէին Հայաստան երթալ իբր թէ այնտեղ ընդհանուր ապստամբութիւն պիտի լինէր և զէնք ու առաջնորդ պիտի տրուէր իրենց, մինչդեռ ուղղակի ահա թի ու մերկ թափառելու և թիւրք ոստիկանութեան ճանկերն իյնալու կը զրկէին զանոնք: Այդպիսով ազէտ ու միամիտ զոհեր աւելցունելէ զատ, այդ անպատեհ ցոյցով թիւրք ժողովուրդը կը կատրեցունէին և թիւրք պանդուխտներն որոնք տաղնապով կը տեսնէին իրենց հայրենակից Հայերի աճապարանք մեկնիլն, դեռ անոնց հայրենի գաւառը չհասած, արդէն իրենք նամակներ (անշուշտ չափազանց օրէն գրուած) հասուցած կը լինէին երկիր մնացող իրենց հաւատակիցների ձեռքը և հայկական շարժմանն իսլամական մի ջարդի կերպարանք տուած կը լինէին: Բնական է որ անխորհուրդ, տղայական աճապարանքէն ալ անհախառնելի հետեւութիւններ պիտի ծնէին:

Որո՞նք էին որ նոյնպէս երկու տարի առաջներ եւրոպական միջամտութեան մի հեռանկար (perspective) ցուցնելով գաւառացի գործիչներին, կը մղէին զանոնք վատնել այն փոքր ոյժ գոր տարիներ ընթացքին մէջ սկսած էին կազմակերպել. վատնել այնպէս, ինչպէս կը վատնուի անփորձ տղու մը ձեռք ինկած վառօդը և միւս կողմէն ալ քրիստոնեայ Եւրոպայի օգնութեան ձայներով իսլամներին մղեալ անհաւատութիւնն և ինքնապաշտպանութեան զգացումը գրգռել:

Վերջապէս որոնցմէ՞ ելած են և կենն են երբեմն այն տղայական լուրեր թէ՛ ի խորհրդ և թէ՛ այլ տեղեր թէ Հայերը տինամիդով հիմնայաւորակ պիտի սնեն միջկիթներն երբ հաւատացեալները այնտեղ խնուին աղօթքի համար: Այս ահաւոր շարժառիւթական հերոսութիւններն չէ՞ն որ ազէտ թիւրք ժողովրդին մէջ կատկած և ատեղութիւն սաստկացունելու կը ծա-

ւայեն դէպի հայ գաւառացիներն ու ընդ անմիջապէս յետոյ ալ կը տուժեն: Անոնք որ միամիտ զոհներն եղած են այդ երանգուն գիտակցական գործիչներին, և անոնք որ մօտէն տեսած են անոնց գործելու եղանակը, կրնան գիտնալ թէ որո՞նք են պատճառ աւելութեան և կասկածի վազահաս կերպով սաստկացումն (վազահաս կասեմ) զի այդ սաստկացումն անխուսափելի է, միայն թէ կրնար աւելի ուշ պայթիլ, գէթ երբ Հայերը մի քիչ աւելի կազմակերպուած լինէին): Սակայն պատճառ եղող այդ միեւնոյն անձերն են որք այսօր կոկորդիլոսի արցունք կը թափեն և ուրիշները կը մեղադրեն թէ թիւրք ժողովրդի միեւնոյնութիւնը կը գրգռեն ի զուր:

Եւ այսօր երբ անհաշիւ շարժումներ և ցոյցերի պատճառով, Հայաստանի մէկ ծայրէն միւսը իսլամութիւնը գրգռուած է, երբ Քիւրդը սկսած է թիւրքի հաշուին ոստիկանութիւն կատարել, հայ յեղափոխական գործը լրտեսել բարակի հոտառութեամբ, այդ անձեր այժմ հասկցան իրենց վարմունքի և ծրագրի սխալ լինելը: Եւ հիմա եթէ կը ջնան իրենց սլախալը ուրիշի վերադրել, այդ պնդում հոգ չէ, բաւական է որ իրենք գէթ ատով կը խոստովանին որ իրենք ալ ստակացած են այդպիսի յախուռն գործողութեան հետեւանքէն և անմեղ զոհերէն:

Ուրեմն գործի այդ ձախորդ ընթացքն ուղղելէ աւելի դիւրին բան չը կայ, բաւական է որ այդ ընթացքէն դանդաղորդեն և քննադատներն ամենէն առաջ իրենք յարգեն այդ բարի խորհուրդներ: Մ. Ս.

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՅԻՆ ՀՐԱՆՔԱՅԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Արմենիայի 56րդ թուով հրատարակած ենք Ամեն Աշգեան Պատրիարքէն գաւառական թեմերը զրկուած հրահանգը իջմամբն կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար: Այդ հրահանգի է յօդուածին մէջ գրուած է թէ «Անհրաժեշտ պայման չէ ի վիճակայնոց ընտրել պատգամաւորն. կրնայ նաեւ յանձնուիլ այն պաշտօնն ուրիշ վիճակի կողմէն առդէն ընտրելու պատգամաւորի մը»: Այս առթիւ թիֆլիսի Արմաթաւքը գրած է հետեւեալը.

«Ընտրական ճշմարտութիւն մտնում է իւր վախճանին: Արդ մեր ուշադրութիւնը պիտի գրաւէ մի այլ կարեւոր խնդիր, թէ վերջապէս ի՞նչ ձեւով է կամենում Տաճկահայաստանը մասնակցել առաջիկայ կաթողիկոսական ընտրութեանը, որ դա լինի համազգային՝ բառիս բուն նշանակութեամբ:

Մի լուր այդ մասին արդէն ուրախալի պէտք է համարել. Տաճկահայերը, ըստ երեւութիւն, որոշել են այս անգամ մի կողմ թողնել իրենց նախկին մասնակցութեան եղանակը: Բայց կարծես այդ վերջնական ընդունուած որոշումն չէ գեղ. լրագրիւնները զանազան՝ այդ խնդրին վերաբերող լուրերի շարքում հազորդում են որ մի

պատգամաւոր պիտի երկու թեմի ձայն ունենայ, և այլն:

Տաճկահայերը կարծես միշտ տըրամադիր են ամեն մի սկզբունքից մի փոքր շեղուիլ... Կօմպրօմիս կազմել, այս գիպուածում անշուշտ այդ հետեւանք է երկու տարբեր սկզբունքները հաշտեցնելու ձգտման:

Մեր և նոցա ընտրական զանազան ձեւերը համակերպելը ապագայ կաթողիկոսների գործ է, ծանր խնդիրներից մէկն է: Իսկ այժմ այդ երկու տարբերութիւնից ոչ մի «բարեխառնութիւն» չկայանայ առանց կաթողիկոսից հաստատուած լինելուց:

Իսկ այժմ՝ խնդրի օրուայ դրութեան տեսակէտից տաճկահայերը մի անգամից պիտի իմանան, որ նորանց ընտրական գործողութիւնները պիտի կատարուին ուսուական սահմաններում: Ուրեմն համաձայն ամեն մի պետութիւնից ընդունուած և միջազգային զօրութիւն ունեցող սկզբունքի, տեղի օրէնքը (lex loci) գերիշխող պիտի լինի. ոչ մի պետութիւն չի թող տալ, որ իւր սահմաններում իրանից չընդունուած օրէնքներ գործադրուին:

Այս դէպքում տեղական օրէնքները պահպանելը հարկաւոր է մեր շահերի տեսակէտից և նորան չը կատարելը ամենից առաջ մեղ կը փնտսէ: Մենք պիտի համազգային ընտրութիւնն անենք ընտրատեղի պահանջած օրէնքներին համաձայն: Վերջինները, ինչպէս ամեն մի օրէնք, վերաբերում են մարդկանց արտաքին գործողութեան:

Ամեն պատգամաւոր ազատ է և պարտաւոր է իւր ներքին համոզմունքով և խղճի թելադրութեամբ ձայն տալ այս կամ այն թեմի անունին. այդ ազատութիւնը վայելելու համար նա պիտի կատարէ տեղական օրէնքի պահանջած ձեւականութիւնները:

Ամեն մի թեմ թէ Ռուսաստանում և թէ այլուր, կաթողիկոսական պատգամաւորութեան համար պիտի նոր ընտրութիւն անէ, մի աշխարհական պատգամաւոր ընտրէ, որին և պաշտօնական թղթերով ուղարկէ Ս. Էջմիածին:

Երկրորդ՝ ամեն մի թեմական առաջնորդ՝ կամ նորա փոխանորդը, եւ թէ թեմն առաջնորդ չունի, ի պաշտօնէ, ex officio, իւր թեմի հոգեւորական պատգամաւորն է և նոյնպէս Ս. Էջմիածնում ներկայ պիտի լինի և քուէ տայ:

Ոչ մի պատգամաւոր երկու կամ աւելի ձայն ունենալ կարող չէ: Այդ դէպքէ մեղական տիրող օրէնքին և համոզուած ենք, հակառակ է մեր եկեղեցական հնաւանդ կանոններին և մեր ազգի իրաւաստութեանը: Ո՞ր եկեղեցական օրէնքն է տրամադրում, որ մի պատգամաւոր երկու կամ աւելի ձայն ունենայ, Եթէ մի պատգամաւոր մի ձայնից աւելի ունենայ, իսկ պաշտօնական կողմէն ընտրական ձեւը... Ինչո՞ւ մի պատգամաւորին երկու ձայնի տեղ չըտալ երեք, չորս... և վերջապէս բոլոր ձայները, ուրեմն կրկնել հին եղանակը: Որ ամեն մի թեմ պիտի ունենայ Ս. Էջմիածնի ընտրական ատենանում

իւր հոգեւորական և աշխարհական ներկայացուցիչը, դա բացի տեղական օրէնքի պահանջից ունի և համազգային ընտրութեան սկզբունքի խորհուրդ, որ մենք բաղմիցս շեշտել ենք: Այս սկզբունքը, կրկնում ենք, Տաճկահայերը կամ պէտք է ընդունեն ամբողջովին, առանց այսոյ կու և նորանից շեղուելու, կամ պիտի մերժեն և կրկին հին ձեւով մասնակցեն: Երկու այլ տեսակէտների «բարեխառնութիւն» անկարելի է, բացի դրանից նաեւ ապարդիւն է և գործնական հետեւանք չի ունենալ:

Թերեւս Տաճկահայք այն մեծ ծախքերից են խուսափում, որ պահանջուած է իւրաքանչիւր թեմից երկու պատգամաւոր Ս. Էջմիածին ուղարկելու համար:

Բայց ծախքից խուսափել այս դէպքում անհերքելի է և անպատուաբեր Հայոց ազգի համար: Կաթողիկոսական համազգային ընտրութիւնը մեր հասարակական-ազգային կեանքի մեծ ծաղիկն ինդիկներէն մէկն է: Նորահաս կապուած են մեր կրօնական-բարոյական և հասարակական զարգացման խնդիրները. իսկ այդ դէպքում ազգային այդ մեծ պարտիքը, ամօթ է:

Գիտենք մեր Տաճկահայ եղբայրների աննախանձելի նիւթական դրութիւնը: Ամօթ չէ, եթէ նոցա թեմերը տրամաբան մեծ ծախքեր անելուց մինչև իսկ ամենակարեւոր գիպուածներում: Եթէ հարուստ Անդրիան և բարեկեցիկ Գերմանիան ցանկանում են թեթեւայնել ընտրական շրջանի պատգամաւոր պահելու ծախքը և առաջարկուած է պատգամաւորին ոտճիկ (diète) նշանակել, նոյնը պէտք է մտածէ ամբողջ Հայութիւնը Տաճկահայաստանի աղքատիկ թեմերի—որ ի դէպ է տեղ անհամեմատ աւելի բազմաթիւ են — ծախքի գէթ մի մասը թեթեւացնելու: Մենք համոզուած ենք, որ անմիջապէս միջոցներ կը գտնուին դորա համար, եթէ այդ գիպարութիւնն արգել է տաճկահայերի ամեն մի թեմին մասնակցել կաթողիկոսական ընտրութեանը:

Բաւական է որ Տաճկահայերը օր առաջ վճռեն մասնակցել կաթողիկոսական ընտրութեան օրինական ձեւով և սկզբունքով:

Այս սկզբունքն արդէն ընդունուած է. միայն պէտք է գործադրել նորան ամենայն անտրատութեամբ, առանց փոփոխելու. սկզբից պիտի գիտնան տաճկահայերը, որ ամեն մի փախու խուժիւն անընդունելի պիտի լինի:

Տաճկահայ մամուլի առաջնորդող օրգանները համաձայն են մեզ հետ և արծարծել են այդ խնդիրը. մնում է, որ պաշտօնական մարմիններն շտապեն կատարելու իրենց պարտքը:

Ժամանակն արդէն մօտ է, նա չի սպասիլ մեղ:

ԹԻԻՐԿԻՍԻ ՀԱՅԵՐԻ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ
Նախորդ թուով հրատարակելիք որ Կ. Պօլսի թեմին կողմէն իբր աշխարհական պատգամաւոր Էջմիածին

Ճիշտ է, այդ մասին գեռ. անցեալ տարի մի յարգելի պարոն մեր յայտնի փաստաբաններից մէկին ին՝ գրել էր, որ նա յանձն առնի այդ անմեղներին զօրծի պաշտպանութիւնը, առանց վարձատրութեան. բայց, զբժարողաբար, այդ Հայը հարիւր ու մի պատճառ բերելով, հրաժարուել էր այդ առաջարկութիւնից, ասելով թէ ուսս փաստաբան վարձեցէք. և երբ հրաւիրող պարոնը ասել է կր տանք

3-4 հազար բուրձի, այն ժամանակ մեր սլարոն փաստաբանը պատասխանել է. «Հա՛, եթէ այդպէս է, ես էլ ուրախութեամբ յանձն կառնեմ...» Այդ հանգամանքը մեզ չէ կարող վրահատեցնել: Հայ ազգը ունի շատ փաստաբաններ: Թո՛ղ կիրակոսը չը լինի, Մարկոսը լինի, միայն թէ նա անվարձ պաշտպանէ թշուառների գործը և գրանով մի մեծ բարեարարութիւն աւրած կը լինի հայրենասէր անմեղ հայերին: Իսկ եթէ այդ էլ չը լինի, այն ժամանակ թո՛ղ մեր հարուստները գոնէ չը խնայեն, ինչպէս որ ամեն գէշքում չեն խնայել, իրանց բուրձիները, վարձեն մի սրեւէ յայտնի ուսու փաստաբան և ուղարկեն Կարս ապրիլի 14/26ին, այդ դժբաղդների գործը պաշտպանելու համար:

— Թիֆլիզի լրագիրները կը խաղաղորդեն հետեւեալը.

Աւագ-քարտուղար Դուրնովոն խնդրել է կրկնապէս Պ. Կառավարչապետէն կարգադրութիւն անել, որ ուրիշ հաստատութիւններ թուում էջմիածնի հայազաւան Սինոդն էլ այսուհետեւ իւրաքանչիւր անձի մասին, որ խնդիրքով կը դիմէ իրեն ընդունուելու յիշեալ հաստատութեան կամ դրանից կախուած տեղերում, պատշաճաւոր նահանգապետի հետ բանակցութեան մէջ մտնի այն մասին, թէ նրա կողմից արդէն չկա՞յ արդեօք այս կամ այն անձի ընդունուելութեան համար, և ընդամին այս կամ այն անձին պաշտօնի մէջ ընդունելը պէտք է լինի ոչ այլ կերպ, եթէ ոչ յիշեալ իշխանութեան համաձայնութեամբ: Գործը չձգձգելու և ստրաձայնութիւնների տեղիք չտալու համար, նահանգապետների արած հարցմունքների մէջ ճշգրտապէս է նշանակուած լինեն յայտնի անձի և) կոչումը, ք) անունը, գ) հայրական անունը, դ) ազգանունը, ե) հասակը, (զոնէ մօտաւորապէս) և զ) թէ իսկապէս ի՞նչ պաշտօնի է նշանակուում այդ անձը:

ՀԱՅԵՐ ՅԱՄԵՐԻԿԱ

«Սընտէյ Ասիլերթայըը» նիւ էօրքի մի կարեւոր լրագիրը հետեւեալները գրած է հայրենակից Տիար Ոսկանեանի վերջերս գրած մի անդրիւնէն թատերգի մասին. «Սուլթանա»ն Տ. Ոսկանեանի գրած մի օրէնքա-քովիքի անունն է. Տիար Ոսկանեան երկարատեան է վեր լաւ անուն ստացած է ամերիկեան գրական շրջանակներին մէջ: Իր շինած խաղը լի է կենդանի պատկերներով, յուզիչ և զանազանութեամբ և հմայիչ ձեւերով: Տեւսարանը կ. Պօսի մէջ կը բացուի. Խաղին նիւթը Սուլթանի հարեմական և Արեւելքի սիրահարական կեանքէն առնուած է:

— Միեւնոյն թերթի մի ուրիշ թիւի մէջ Տիար Ոսկանեանի մի ընդարձակ յօդուածը կը տեսնենք՝ հայ ժողովրդի վիճակին, թրքական բարբարոսութիւնների և վերջին անցքերի նկատմամբ. յօդուածագիրը ամերիկեան հայ գաղթականութեան մասին ալ անդեկութիւններ տուած է զանոնք

ներկայացունելով ոչ թէ բաղդախնդիր գաղթականներ, այլ պանդուխտներ որոնք հալածանքի են ենթարկուած, որ մ'առաջ իրենց հայրենիք վերադառնալու դիւրութիւնն և առիթը կը փնտռեն, իրենց երկրի յառաջդիմութեանը աշխատելու փափաքով: Յօդուածը ներսէս Պատրիարքի, Չէյթուցինների և ուրիշ զանազան պատկերներով զարդարուած է:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈԿԱՆԵԱՆԻ Ս. ՀԱՅ ԳԻՒՅԱԶՆՈՒՆԻ ՄԸ (Սպառաձ) Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻ

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ Գ. ԱՅԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍԱՄԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլղար ազգին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է): (1 ֆր. 10 սանթիմ.) 1 ֆր. 50 սանթիմ.

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱՐՆԵՐԸ. — (Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով): Գին (90 սանթիմ.) 1 ֆրանք 20 սանթիմ.

Զ. ԳԱՄԱԿ ԲԱԹԻՊԱՆ. — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ԵՒ ՍԱՐԴԵՐՈՒՄ (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ուսումնաւորներէն Յը՝ առանձին տետրակով հրատարակուած են): 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ.) 10 սանթիմ:

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՏԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառաձ)

Ը. ԹԻՒՐԿԻԱԻ ՀԱՅԵՐՆԵ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՅԻՆԵՐ (Թիւրքիայի հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ բռնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը): Գին 50 սանթիմ (33 սանթիմ):

Թ. «ԱՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Յուդարարի մէջ որ ութածալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ): (1 ֆրանք) 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎԼԵԺ (Պուլկարի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի միջոցների գիծած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (15 սանթիմ.) 20 սանթիմ. ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յուններն ինչպիսի միջոցների գիծած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (0,15սանթիմ.) 20 սանթիմ:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ
Բ. ՏՊԱԳՐՈՒՅԻՆ

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով բացատրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ի՞նչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ի՞նչ պարտքեր ունի կատարելու:

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը յրկուի 5 ֆրանքով: Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՌՆՈՒՄ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՊՐԵՑ ԱՊԼԱՄԲՈՊ
Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքուբարքով որչա՞փ չարքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր օրդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանք, (75 սանթիմ):

ԸՆԴՈՐՁ ԿՐՈՑՈՅՑ
1892
Նահանջ թուականին
Սեփականութիւն
Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին Հայոց
Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագր. Պաշտատեան
Գինն է, Մարտէլէն դուրս զրկելով, 75 սանթիմ. Մարտէլի մէջ 65 սանթիմ:

ՕՐԱՑՈՅՑ
1892
ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԲԻՐՍՏՈՒ
Սեփականութիւն Ս. Փրկչի Ազգային Հիւանդանոցին Հայոց
Տպագր. Պաշտատեան Ի Կ. ՊՈԼԻՍ
Կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը, 25 սանթիմ Մարտէլի մէջ, 30 սանթիմ Մարտէլէն դուրս, զրկելու փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ
Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերն որոց գիններն նշանակուած են, զրկելու փոստի ծախքն ալ միասին սաշուելով:

Վ. Փափագեանց—Խաթ-Պարս Հայրենասիրական կեանքից) 35 ս. թիւի
Վ. Փափագեանց — Ճգնաւոր Եղօ (Թիւրքահայերի կեանքից) 35 սանթիմ.
Շիրվանգաւտ — Գործակատարի յիշատակարանից (մի պատկեր վաճառականական կեանքից) և հրդեհ նաւթագործարանում (Բագուի մշակների կեանքից) 1 ֆրանք.
Գաբրիել Եպ. Այվազեան—Արեւն ու մոլորակները (Հարան կենցաղագուտ գիտելեաց) 35 սանթիմ.
Նոյն—Եգիպտոսի հնութիւնները 35 սանթիմ.
Նոյն—Մեծն Ներսէս Հայրապետ 35 սանթիմ.
Մանկունի—Այրի վանք կամ Գեղարդայ վանք 35 սանթիմ.
Վարդուկեան—Դաշլայի (Գրաբար ոտանաւորներ՝ արարչագործութեան հրաշալիքներին վրայ) 75 սանթիմ.

Եզնիկ քանդակ Երզնկեանց—Աղագայի երգարան ձայնագրեալ հայկական ձայնախնկերով: 2 ֆր. 80 սանթիմ.
Չայնագրեա Եզնկեանցիկ Ս. Պատարագի—Բ. Եպ. Ելմիածին 10 ֆր.

Քաղաքական աշխարհագրութիւն. Ա. Երան, Ա. Բրիկէի, Ա. Երիկայի և Ա. Երան, Երանի բնական, տնտեսական և քաղաքական նկարագրութիւնը. 4 ֆրանք 75 սանթիմ.

Վ. Փափագեանց—Պատկերներ թիւրքահայերի կեանքից (Հեղինակին 11 հատ ամենալատիւ վէպիկները). 4 ֆրանք:

Ասոցմէ դատ, Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին նաեւ Հ. Արիանի, Հ. Ինճիճեանի, Հ. Գարեգին Զարհանէլեանի, Բաքիի, Մե. Բենցի հրատարակուած բոլոր գիրքերն, ինչպէս և ուրիշ օգտակար գիրքեր և քարտէշներ հայաստանի հայերէն կամ լատինական տառերով և զանազան գիններով և ին. և ին.

Դրամաճառանոցի մանրամաս ցուցակը որ 90 երեսներէ կը բաղկանայ, ցանկացողներին կը յրկուի ճրիպակս:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔ ԵՒ ՊԵՏԿԵՐ
Հ. Բ. Վ. Խալիկաւանց. Կրթարան անդրկական լեզուի (Անդրկերէն լեզուն զիւրին և գործնական ոճով սովորեցունող քերականութիւն մ'է հրահանգներով մէկտեղ): Ա հատորը կը բաղկանայ 256 երեսէ և Բ հատորը 216 երեսէ. վերջն ալ յաւելուած մը կայ 50 երեսէ բաղկացած որ հայերէն հրահանգներին անդրկերէն թարգմանութիւնն է: Ամենքը միասին մէկ հատորի մէջ ամփոփուած: Գին 5 ֆր. (1 տոլար ամերիկեան):

Նշանակչ Հայաստանեայց Մայր Հայաստանի պատկերը՝ Հայոց 4 թագաւորութիւնների նշանակներովը մէկտեղ վայելուն թղթի վրայ և կանաչ կապոյտ և դեղին դոյններով ներկուած: 1 ֆրանք:

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՐԱԿԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈԿԱՆԵԱՆ
Le Gérant: FÉLIX ENFANTIN.
ՄԱՐՏԻՑԻ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi et Papeterie
Allées de Meilhan, 44.